



Hamit Şafakcı

Doçent, Artvin Çoruh Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Tarih Bölümü, Artvin/Türkiye
Associate Professor, Artvin Çoruh University/Faculty of Arts and Sciences/Department of History,
Artvin/Turkiye



eposta: hamitsafakci@artvin.edu.tr



<https://orcid.org/0000-0002-1290-3392> -  RorID: <https://ror.org/02wcpmn42>

Atıf/Citation: Şafakcı, H. 2024. Turgutoğlu Musa Bey ve İlişkileri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 12/38, 491-511. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1402862>

Makale Bilgisi / Article Information

Yayın Türü / Publication Type:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi /Received:	10.12.2023
Kabul Tarihi/Accepted:	16.01.2024
Yayın Tarihi/Published:	15.03.2024

TURGUTOĞLU MUSA BEY VE İLİŞKİLERİ*

Öz

Turgutoğulları, Karamanoğulları döneminde Konya ve çevresinde önemli roller üstlenmişlerdi. II. Mehmed tarafından 1467 yılında alınan Karaman bölgesinde Osmanlı düzeninin yerleşmesi uzun zaman almıştır. 1483 yılında Karamanoğlu Kasım Bey'in ölümüyle bölgenin siyasi önderliği Turgutoğulları tarafından yürütülmüştür. II. Bayezid döneminde Turgutoğlu Mahmud Bey aktif bir rol üstlenmişken Bayezid ve Selim dönemlerinde Turgutoğullarının liderliğinin Musa Bey'e geçtiği anlaşılmaktadır. Çalışmada bu nedenle Turgutoğlu Musa Bey'in devlet adamları ile ilişkileri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın amacı, Turgutoğlu Musa Bey'in Şah İsmail'in adamı olduğu yönündeki genel kabulü tartışmaktır. Bu nedenle Şah İsmail'in bir mektubu ve Şehzade Ahmed'in dört hükmü değerlendirilmiştir. Bunların yanında tahrir defterleri ile çeşitli belgeler incelenmiştir. Araştırma sonucunda aynı aileden iki Musa olduğu anlaşılmıştır. Yine Musa Bey'in Şah İsmail'in adamı olmadığı belirtilmiştir. 1512 yılında Turgutoğullarından Musa Bey'e gönderdiği mektupta Şah İsmail, Karamanlı Ahmed Ağa'nın isteği üzerine harekete geçilmesini ve bölgede olanlardan haberdar edilmesini bildirmiştir. Yine Selim ile mücadelesinde Şehzade Ahmed mektup göndererek Musa Bey'den destek istemiştir. Osmanlılar iç çatışmaları bitirip Safevilere karşı üstünlük sağladıktan sonra Musa Bey'in timar tasarruf ettiği ve sefer zamanı asker gönderdiği anlaşılmaktadır. Karaman'ın önde gelenlerinden olan Musa Bey'e dair 1525 tarihli kayıt, hâlâ hayatta olduğunu gösterir. Bu çalışmada Musa Bey hakkında genel bilgiler verildikten sonra Turgutoğulları

* Bu makale, 12-13 Ekim 2023 tarihleri arasında Artvin'de düzenlenen *Mehmet Genç Anısına Osmanlı Tarihi Sempozyumu* adlı etkinlikte sunulan bildirinin gözden geçirilmesiyle oluşturulmuştur.





içerisindeki yeri ve Osmanlı idari düzeninde aldığı görevler ile siyasi olaylardaki rolleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şah İsmail, Şehzade Ahmed, I. Selim, Musa Bey.

TURGUTOGLU MUSA BEY AND HIS RELATIONSHIPS

Abstract

Turgutogullari played important roles in and around Konya during the Karamanoğullari (Karamanids) period. It took a long time for the Ottoman order to settle in the Karaman region, which was taken by Mehmed II in 1467. With the death of Karamanoğlu Kasım Bey in 1483, the political leadership of the region was carried out by Turgutogullari. While Turgutoğlu Mahmud Bey played an active role in the period of Bayezid II, it is understood that the leadership of the Turgutogullari passed to Musa Bey during the Bayezid and Selim eras. Therefore, this study focuses on the relations of Turgutoğlu Musa Bey with the statesmen. The aim of this study is to discuss the general assumption that Turgutoğlu Musa Bey was Shah Ismail's agent. For this reason, a letter of Shah Ismail and four decrees of Prince Ahmed were evaluated. In addition to these, tahrir (cadastral record) books and various documents were analysed. As a result of the research, it was understood that there were two Musa from the same family. It is also stated that Musa Bey was not Shah Ismail's agent. In the letter he sent to Musa Bey, one of the Turgutogullari, in 1512, Shah Ismail asked to act upon the request of Ahmed Ağa from Karaman and be informed about what happened in the region. Again, in his struggle with Selim, Prince Ahmed sent a letter and asked for support from Musa Bey. It is understood that after the Ottomans ended the internal conflicts and gained the upper hand against the Safavids, Musa Bey saved the timar and sent soldiers during the expedition. The record dated 1525 about Musa Bey, who was one of the notables of Karaman, shows that he was still alive. In this study, after providing general information about Musa Bey, his place within Turgutogullari, his duties in the Ottoman administrative order, and his role in political events are addressed.

Keywords: Shah Ismail, Prince Ahmed, Selim I, Musa Bey.

Giriş

Karamanlıların müttefiklerinden olan Turgutoğulları hakkındaki araştırmalar, genelde vakıflar ya da siyasi tarih üzerinedir. Bu çalışmada Turgutoğlu Musa Bey'den hareket edilerek ona gönderilen mektuplar üzerinde durulmuştur. Özellikle Şah İsmail ile ilişkisi dile getirilirken Şehzade Ahmed'e fazla değinilmemiştir. Bu amaçla mevcut görüşler dikkate alınarak Musa Bey özelinde ilişkiler yeniden değerlendirilmiştir.

Yazıcızâde Ali (2017: 6-7) Türk kavimlerini sayarken *Targut/Turgut* taifesinin Moğol zannedildiğini ancak Moğol olmadığını belirtmiştir. Dediği Sultan Menakıbı'na göre Turgut ve Bayburt adlı iki kardeş Dediği Sultan ile birlikte Horasan'dan Anadolu'ya gelmiştir (Odabaşı 1998: 368, 376). Şikârî (2005: 103) Turgut Bey'i, Oğuz Türkmen askerinin kumandanı olarak tanıtmıştır. Bu açıdan *Turgud/Turgut* Bey'in adını alan Turgutluların Tatar veya Kıpçak





Turgutoğlu Musa Bey ve İlişkileri

olduğu doğru değildir (Sümer 2012: 420). Turgut, Bayburt ve Varsaklar Alaeddin Keykubad (1220-1237) zamanında İç-il, Larende ve Taş-ili'ne yerleştirilmiştir (Aköz 2015: 350). Nure Sufi ile hareket ederek Ereğli'yi alan Turgut ve Bayburt beyler 4.000 kişilik bir Oğuz kuvvetiyle Kosun'un ardına düşmüştür. Yenilen Kosun¹ daha sonra Müslüman olmuş ve kızını Turgut Bey'le evlendirmiştir (Şikârî 2005: 104). Baba İlyas'a biat ederek onun müridi olan Nureddin (Nure Sufi), idareyi oğlu Karaman'a bırakmıştır (Sümer 2001: 455). Mut ve Ermenek kalelerinin anahtarının Turgut Bey ile gönderilmesinden memnun olan sultan, fethedilen yerleri Nureddin Bey'e bağışlamıştır (Şikârî 2005: 107). Bu bilgiler Turgutoğullarının sürekli Karamanlılarla birlikte hareket ettiğini teyit etmektedir. Bu nedenle onları, Karamanoğulları tarihi içinde değerlendirmek gerekir. 14. yüzyılın ilk yarısının ikinci çeyreğine ait el-Ömerî'nin eserine göre Turgutoğulları, 500 kadar süvari çıkarmışlardır (Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî 2014: 153). Karamanoğullarında kumandanlık görevini subaşı ya da beylerbeyi üstlenmiştir. Başkumandanlar genellikle Turgutoğullarına mensup beylerden tayin edilmiştir (Sümer 2001: 459). Karamanoğlu Mehmed Bey (1261-1277), Konya ve Ankara arasındaki bölgeyi ikiye bölerek Turgut ile Bayburt'a vermiştir (Şikârî 2005: 129; Aköz 2015: 351). Nitekim 15. ve 16. yüzyıllarda düzenlenen tahrir defterlerinden Ankara-Konya hattının batısının Turgutlu ve doğusunun Bayburtlu cemaatlerine yurt olarak verildiği anlaşılmaktadır (Karadeniz 1995: 194).

Turgut Bey'in adı, aşirete ve idari bölgelere de verilmiştir. Osmanlılar zamanında Turgut-eli; İnegöl, Taşlık Silifke'de bir yer ile Akşehir, Aksaray ve Karaman arasındaki bozkır kesimi (Eski-il, Bayburt ve Turgut kazaları) olmak üzere üç bölgenin adıdır (Sümer 1997: 120). Turgut'un idari yapısına dair farklı fikirler mevcuttur. Hüseyinlikioğlu (2008: 20), 1500 yılında Turgut'un kaza olmadığını, burada bulunan tüm konar-göçerlerin *kabail-i Turgud* adıyla kaydedildiğini, 1518 ve 1522 yıllarında Turgut'un kaza olduğunu söyler. Karadeniz'e (1995: 63) göre 1500 yılı ile 1518 yılı tahrirlerinde Turgut, kaza olarak kayıtlıdır. 1530 yılında; Eski-il kazasında 3.473, Turgut'ta 4.435 ve Bayburt'ta 2.594 nefer vergi nüfusu vardı (Şahin 2006: 72). Şehzade Ahmed'in Turgut-ili sancakbeyi Musa Bey'e Karaman beylerbeyi Taceddin Bey'in maiyetine yetişmesi emrinden hareketle Turgut bölgesinin kısa bir müddet sancak olduğu zikredilir. Ancak meşru hükümdar olmaması nedeniyle Şehzade Ahmed'in beylerbeyi ataması gibi kazayı sancak yaparak sancakbeyi atadığını düşünmek gerekir. Zira aşağıda Şehzade Ahmed'in hükümleri ile 1513 tarihli kaza isimlerinden Turgut'un sancak olmadığı anlaşılmaktadır. 1513'te Turgut-ili, Karaman vilayetinin 25 kazası arasındaydı. Erdoğan'ya göre Turgut sancağı, Esbkeşan Cemaati'nin yaşadığı bölgede III. Murad döneminde oluşturulmuştur (Erdoğan 2006: 57-58). Dolayısıyla Turgut'un sancak olması, bahsedilen dönemle ilgili değildir.

¹ Varsak boylarından biri olan *Kusun* adı, 16. yüzyılda Tarsus sancağını oluşturan kazalar arasında yer almıştır (Bilgili 1999: 175; Bilgili 2011: 113). Dolayısıyla bir liderin ismi, boya ve yerleşim yerine verilmiştir.





1. Karamanlı-Osmanlı Mücadelesinde Turgutoğulları

Karamanoğlu Mehmed Bey'in; Turgut, Bayburt ve Kaya İmameddin'i 14.000 Türkmen'e serdar eylemesi (Şikârî 2005: 123) bunların Karamanlıların yanında yer aldıklarını göstermektedir. Bu aşiretler, Karamanlılarla Osmanlılar arasındaki bütün mücadelelerde yer almışlardır. Osmanlı-Karamanlı sorunu, 1381 yılında Hamidoğlu topraklarının satın alınmasıyla başlamıştır. Bu topraklara saldıran ve sonrasında barış için elçi gönderen Karamanoğlu'nun isteği kabul edilmeyerek Konya üzerine gidilmiştir. Kaleyi tahkim eden Karamanoğlu; Turgutlu, Samagarlu, Bayburtlu, Türkmen, Tatar ve Varsak askerleriyle Konya önünde durmuştur (Hoca Sadettin Efendi 1979: 160-162). Frenkyazısı Savaşı'na katılan beyin adını Şikârî (2005: 209), Turgutoğlu Ali Bey olarak vermiştir. Osmanlılar ile Karamanlılar arasındaki Akçay Savaşı'nda (1397) da Karamanlı ordusunda Turgutlular yer almıştır (Mevlânâ Mehmed Neşrî 2013: 133; Şafakcı 2023: 463). Osmanlı ordularının 1442'de Macarlara mağlup olması üzerine Osmanlı topraklarına saldıran Karaman kuvvetlerinin başında Karamanoğlu İbrahim Bey'in damadı Turgutoğlu Hasan Bey'in adı zikredilmiştir (Yörük 2016: 143). Nitekim 1443 yılında Osmanlı-Karaman mücadelesinde zor durumda kalan Karamanoğlu İbrahim Bey'in gönderdiği veziri, bu hatanın Turgutoğullarından dolayı olduğunu söylemiştir (Şafakcı 2020: 123-124). Karamanoğlu İbrahim Bey, II. Kosova Savaşı'na Turgutoğullarından oluşan bir birlik göndermiş ama II. Murad bu birliği beğenmemiştir (Aköz ve Demireğen 2018: 481). Karamanoğulları ortadan kalktıktan sonra da mücadeleler devam etmiştir. İbn Kemal'e (1991: 307) göre *Turgud-oğlu 'Ömer Beğ ki 'Osmanlu'ya baş indirmeyen 'anûd serleşkerleriün biriydi, Turgudlu'nun emîri ve Karaman-oğlu Kasım Beğ'ün sipehsâlâr-ı sâhib-i tedbiriydi, 'ömri nihâyet bulub öldi, emr-i emâreti tamâm oldı.* İbn Kemal'in Ömer Bey hakkında verdiği bilgi, Osmanlılar nazarında Turgutoğullarının durumunu göstermektedir. Yine Cem Sultan'a yardım eden Kasım Bey'in ordusunda Turgutoğlu da yer almıştır (Şikârî 2005: 241). İsim verilmese de burada kastedilen aşiretin lideri Mahmud Bey olmalıdır.

Mahmud Bey'e kadar ailenin seçeresi şöyledir: 1432'de hayatta olan Pir Hüseyin Bey'in çocukları; Emine Hatun ve Bağdat Hatun ile Mustafa Bey, Turgut Bey, Ahmed Bey ve Hüsamüddin Pir Hasan Bey idi. Alaiye beyi olan Hüsamüddin Pir Hasan Bey, Karamanoğlu İbrahim Bey'in kızıyla evliydi (Öztuna 1996: 66). Son Karaman beyi olduğu söylenen ve Hüsamüddin Pir Hasan Bey'in oğlu olan Mahmud Bey (1484-1487), Kasım Bey'in kızıyla evliydi (Oral 1956: 63). Kasım Bey'in ölümünden sonra İçel mutasarrıflığı yaptığı söylenirken Tekindağ ise Kasım Bey'le akrabalığından dolayı Turgutoğlu Mahmud Bey'in üç senelik Karaman valiliğini Karaman Beyliği'nin bir devamı saydıklarını ekler (Mehmed Süreyya 1996: 911; Tekindağ 1997: 327). Ancak beylik olarak addetmek doğru olmaz. Bölgesinde bazı hakların verildiği bir nevi özerk yapı gibi düşünülebilir. Zira şehzadenin ve beylerbeyinin görevli olduğu bir bölgeden söz edilmektedir. Kasım Bey'in vefatından sonra Karaman ümerasının talebi üzerine Turgutoğlu Mahmud Bey atandı. Ancak Mahmud Bey, Osmanlılar





Turgutoğlu Musa Bey ve İlişkileri

ile mücadele eden Memlukler lehine hareket etmeye başladı (Uzunçarşılı 2011: 35). Ermenek'i kuşatan Turgutoğlu, Süleyman Bey'i hapsedti. Uyarı üzerine serbest bıraktığını bildiren Veziriazam Hadım Ali Paşa'ya göre ibret için Turgutoğlu'na bir ceza verilmeliydi (BOA, TS.MA.e. 752/20). Karagöz Paşa, 1485 yılında, Memluklerin himayesindeki Turgutlu ve Varsaklı Türkmenlerine karşı bir tedip seferine görevlendirildi. Turgutoğullarının sığındığı Manyan, Aydos ve Kızılcahisar kaleleri alındı (Tekindağ 1967a: 351). Kasım Bey'in vefatından sonra başlarında Turgutoğlu'nun bulunduğu isyana Taş-ili ahalisinin bazıları da katıldı. 1485'te Osmanlı teşkilatının Karaman bölgesinde tam kurulamadığı, 20-30 bin akçe timar tasarruf eden kişilerin bile birer atıyla gelmesinden anlaşılmaktaydı (Şafakçı 2020: 113). Şehzade Ahmed, 1486 yılında, Turgutoğlu'nun birkaç bin adamla ortaya çıktığından bahsederken geleceği duyulan *İbn Turgud'*un Karaman diyarında karışıklığa neden olduğunu söyler (BOA, TS.MA.e. 592/6). Davud Paşa, Rumeli askerini Ulaş Yurdu'ndan, Anadolu askerini Tarsus üzerinden, kendisi de kapıkulları ile Bulgar Dağı'ndan yürüyerek Taş-ili'ni üç taraftan sardı. Turgutoğlu Mahmud Bey etrafının sarıldığını anlayınca ailesiyle Halep'e kaçtı. Zira Osmanlı-Memluk rekabetinde Memluklerle birlikte hareket etmişti (Oral 1956: 61). İdris-i Bitlisi (2020: 433) onu şöyle tarif eder: *Çünkü bu dost-ı 'ulyânın a'dâ-yı kadîminden olan Durğutoğlu ki, bu fitne ve fesâdin ilkâsına bâ'is-i küllî idi. Taşili'nde kûhsâr-ı müstahkem ve gümrâhda penâh ve tahassun itmiş idi.* Tarihî süreçte Turgutoğullarına dair verilen bu bilgiler Karamanlılar ile birlikte hareket ettiklerini ortaya koymaktadır. Bölgenin Osmanlılara geçmesinden sonra ise yeni yönetimi benimsemeleri kolay olmamıştır. Bu durum onların Osmanlı muhalifi olarak algılanmasına sebep olmuştur. Nitekim modern çalışmalarda Turgutoğlu Musa Bey özelinde muhalefetin devam ettiği vurgulanmıştır.

2. Turgutoğlu Musa Bey

Karamanlıların sağ kolu olan Turgutoğulları hakkında şecereler çıkarılmıştır. Çalışmanın konusu olan Musa'nın ailesi şöyledir: Kasım Bey'in oğulları Musa, Mahmud ve Mehmed beylerdi. Mehmed Bey'in oğlu Şehzade Bayezid ile 1559'da İran'a iltica eden Pir Hüseyin Bey, onun oğlu da 1570'den sonra Iğın'da ölen Mehmed Bey'di (Öztuna 1996: 66). Ailenin bu koluna bir vakıf kaydından ulaşılmaktadır. Buna göre Konya'da Rumdiğin köyünde Mustafa Bey adlı kişi bir cami yaptırdı. Camiyi yaptıran Mustafa Bey, Alaiye beyi ve Pir Hasan/Hüseyin'in oğlu idi. Vakfiye kaydı bulunan caminin tasarrufu, Mustafa'nın oğlu Mahmud Bey elindeydi. 1483 yılında ise caminin tevliyeti Mahmud'un oğlu Kasım'ın² oğlu Mehmed tasarrufundaydı. Caminin Rumdiğin ve Killik köylerinden gelirleri vardı. Bu gelirler camide imam, hatip ve müezzin olanlara harcanacaktı (TKGMA, TT.d. 565: 18a; 387

² Aileden bir Kasım Bey daha zikredilir. Pir Hüseyin oğlu Ahmed Bey'in kızı Hondi Hatun 7 Rebiülâhir 863/11 Şubat 1459 tarihinde, Turgutoğlu Türbesi'ne vakıflar bağışlamıştır. Oğlu Kasım Bey'i (Mahmud Bey oğlu) mütevellî tayin eylemiştir. Zengi köyü gelirinin yarısı vakfedilmiş, gelirin 1/6'sı tevliyete, kalanı türbede görevli üç cüzhana verilecekti (Oral 1956: 33-34).





Numaralı... 1996: 28; TKGMA, TT.d. 584: 24a; Coşkun 1996: 29). Bu verilere göre Turgut Bey'den itibaren aile şeceresi şöyle verilebilir: Turgut Bey, Emirşah Bey, Pır Hüseyin Bey, Mustafa Bey, Mahmud Bey, Kasım Bey, Mehmed Bey. Buradan hareketle Kasım Bey'in oğullarının Mehmed, Mahmud ve Musa olduğu anlaşılmaktadır. Annesi ya da diğer aile fertleri hakkında yeterli bilgi yoktur. Ancak 1487 yılında Halep'e giden Mahmud Bey'den sonra Erdoğan Bey ön plana çıkarken 16. yüzyılın başından itibaren ise Musa Bey, Turgutoğullarının lideri olmaya başladı. Nitekim 14 Muharrem 911/17 Haziran 1505 tarihinde yakınları ölenlere verilen taziye tevcihinden *came-i benek-i Bursa, sevb tevcih-i taziye-i mezkur* adıyla Musa bin Turgut'a verildi. Aynı aileden Ömer ve Tursun veledan-i Turgut adlı kişilere de Bursa beneklisi tevcih edildi (Gök 2014: 377-378). Ancak burada kastedilen Musa Bey'in hangisi olduğu belli olmamakla birlikte Piri Bey'in oğlu olarak ifade edilen Musa olması ihtimal dâhilindedir. Zira Musa'nın kardeşleri Mehmed ve Mahmud'un isimleri yerine Ömer ve Tursun isimlerinin zikredilmesi, diğer Musa'ya yönlendirmektedir.

Bu çalışmada; Turgutoğlu Musa Bey'in Şah İsmail ve Şehzade Ahmed ile ilişkileri ayrı başlıklarda verilerek ortak bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Musa Bey'in bu ilişkilerdeki tutumu değerlendirilmiştir. Yine Sultan Selim ve Sultan Süleyman dönemlerinde Musa Bey'in durumuna değinilmiştir.

2.1. Şah İsmail ile İlişkiler

Şah İsmail 7 Rebiülevvel 918/23 Mayıs 1512 tarihinde *emîr-i a'zam-ı ekrem Musa Durgutoğlu*'na bir mektup göndermiştir³ (BOA, TS.MA.e. 745/45). Bu mektup, Safevi ve Osmanlı ilişkileri ya da Kızılbaşlar anlatılırken araştırmacılar tarafından değerlendirilmiştir. Mektupta Şah İsmail tarafından bölgeye gönderilen Ahmed Ağa Karamanlı'nın sözünden çıkılmaması istenmiştir. Herkesin isteğinin yerine getirileceği de ifade edilmiştir. Bu, taraftar toplamak adına verilen vaadi göstermektedir. Şayet bahsedilen kişi Şah İsmail'in adamı olsaydı böyle bir şeye gerek kalmayabilirdi. Ancak mektup, Safevilerin Anadolu'daki ajanlarının varlığını kanıtlamaktadır.

³ Bismillâhirrahmânirrahîm

Ya 'Ali

El-hükmü Lillah Ebu'l-muzaffer İsmâ'il Bahâdur sözüümüz, mühür (On iki imamın ismi yazılıdır)

Emîr-i a'zam-ı ekrem Mûsâ Durgutoğlu 'inâyet ve şefkatimize ümîd-vâr olandan sonra şöyle bilsün kim iftihârü'l-e'âzîm ve'l-a'yân Ahmed Aka Karamanlı ol tarafa gönderdik ve ol yerin ki ihtiyârlığını kendüye şefkat itsün gerek kim müşârun-ileyh sözünden ve maslahatdan çıhasun ve mütâba'at ve yardım onga kulsun kim inşâllâh-ı Te'âlâ her ne kim etmek murâdı ve isteği olsa hâsıldur günden güne her iş vâki' balsa Ahmed Aka ittifâkı ile dergâh-ı mu'allâmıza bildürsünler kim her nev'i buyruğumuz olsa 'amel itsün gönlünü hoş dutup merhametimize ümîd-vâr olsun. Tahrîren 7 Rebîu'l-evvel sene 918. Hatm. (BOA, TS.MA.e. 745/45; Allouche 2001: 183-185; Sümer 2018: 52; Aydoğmuşoğlu 2013: 415-416; Tekindağ 1967b: 52; Ek 1). Mühür, tuğradan sonraki satırın sağında yer almaktadır. Yine metnin bittiğine işaret eden *hatm* kelimesi sağ tarafa yazılmıştır (Ek 1).





Turgutoğlu Musa Bey ve İlişkileri

Tansel'e göre Şah İsmail, Karamanoğulları ve Turgutoğulları ile gizli mektuplaşmalarıyla Anadolu'da yıkıcı faaliyetlerini sürdürmüştür. Selim'in başa geçmesinden bir ay sonra yazılan mektup, Şah İsmail'in Osmanlı Devleti'ni parçalamak için hâlâ ısrar ettiğini göstermektedir. Bu tür hareketler İran üzerine yürümeyi düşünen Selim'i tahrik etmiştir (Tansel 1969: 32). Bir başka değerlendirmede Şah İsmail, Turgutoğlu Musa'dan Safevi hanedanının Anadolu'daki ajanlarından biri olan Ahmed Ağa Karamanlı ile irtibata geçmesini ve onun direktiflerini dikkate almasını istemiştir. Şah İsmail, bölgedeki tüm gelişmelerin ayrıntıları konusunda kendisini bilgilendirmesini emretmiştir (Allouche 2001: 108). Rıza Yıldırım (2021: 140, 267) ise *Turgutluları Kızılbaş olarak Selim'in kahredici gücüne karşı Türkmenlerin sığınağı haline gelen Şah İsmail'in destekçileri arasında görmüştür. Aşiretin bilinen son kudretli lideri Turgutoğlu Musa, Kızılbaş konfederasyonuna katılmış ve Şah İsmail'in talimatlarına göre hareket etmiştir. Muhtemelen Şah'ın emriyle Osmanlı iç savaşında Selim'e karşı Ahmet'in yanında yer almıştır.* Erkan (2016: 129) mektubu Turgutoğullarının Safevi yanlısı hareket etmelerine örnek olarak göstermiştir. Baylan'a göre Turgutoğlu Musa, Çaldıran Savaşı öncesinde Şah İsmail'in Anadolu'daki emirlerinden *Karamanlı hâkimi Ahmed Ağa Karamanlı*'ya bağlı faaliyet göstermiştir. Safeviler ile Karamanlıların irtibatı iyi olduğundan Şah İsmail, Turgutoğlu Musa'ya görevler veya emirler verebilmiştir (Baylan 2018: 556). Ahmed Ağa, Karaman hâkimi değildir. Zira bölge, Osmanlı toprağıdır. Ama onun buralarda etkin olduğu söylenebilir. Musa Bey'in Şah İsmail ya da Şehzade Ahmed için harekete geçtiğine dair bu değerlendirmeler mektuplardan hareketle söylenmiştir. Zira zikredilen mektuplar ve hükümler dışında bir bilgi yoktur. Mektuplara bakarak böyle bir yorum yapmak doğru değildir. Turgutluları Kızılbaş olarak nitelenmek için ise bunu tasdik edici ek bilgiler gereklidir.

Osmanlı'ya tabi olunca Turgutluların kabile yapısının çözüldüğü ya da Turgutoğlu Musa hakkında Şah İsmail'i desteklediğinde kudretli lideri olduğu görüşlerine ihtiyatlı yaklaşılmalıdır (Yıldırım 2021: 140, 267). Turgutluların vakıf eserlerine bakınca yöneticilerin hatta halkın Kızılbaş olarak ifade edilmesinin doğru olmadığı anlaşılır. Ancak kısmen Kızılbaş olanlar vardır ki genele şamil değildir. Şah İsmail ile Turgutoğulları arasında, Turgutoğlu Musa'ya gönderilen mektuptan hareketle bir bağ olduğu bir gerçek ise de Turgutoğullarından İran'a ne kadar göç olduğu belli değildir. Safevi Devleti'nin kuruluşunda Karaman-ili halkından müritlerin olduğu söylenirken küçük oymaklar arasında *Turgudlu* ismi de verilir (Sümer 2018: 52). Sonraki yıllarda Safeviler içerisinde 1528-1529'da Turgutoğlu Hasan, aynı aileden Kasım Ali Sultan ile 1559'da Şehzade Bayezid isyanından sonra Safevi sarayına sığınan Turgutoğlu Pir Hüseyin Bey vardı (Sümer 2012: 421; Öztuna 1996: 66; Baylan 2018: 557). Dolayısıyla bir gruptan hareketle Turgutoğullarının hepsi Kızılbaş'tır ya da Osmanlı'ya tabidir gibi bir yaklaşım geliştirmek doğru değildir. Bu cemaatin üyeleri Safevilerin kuruluşunda ve Karamanoğlu isyanlarında yer aldılar. Ancak bölgenin Osmanlı'ya intikalinden itibaren aile üyelerinden timar sahibi olanlar vardı. Bu bakımdan Turgutoğullarının menfaatlerine göre hareket ettikleri söylenebilir.





Şah İsmail'in gönderdiği mektup Musa Bey'e ulaşırsa arşivde olması nasıl açıklanmalıdır? Devletin onun başkalarının adamı olduğunu görmesine rağmen ona karşı herhangi bir eylem yapmamasına ne denilebilir? Zayıf da olsa Turgutoğlu Musa eline gelen mektubu yetkililere gönderdiğinden kendisine yüz bin akçenin üzerinde dirlik verilmiş olabilir. Karşıt bir soru da sorulabilir: Turgutoğlu Musa, Şah İsmail'in adamı değilse neden mektup gönderilmiştir? Giriş bölümünde ifade edildiği üzere Turgutoğulları, Karamanlılar ile kuruluşundan itibaren birlikte hareket etmişlerdi. Beylik yıkılınca Turgutlular, Osmanlılara karşı faaliyetlere katılmışlardı. Nitekim 1500'deki isyanda da Karamanoğlu Mustafa'yı desteklediler. Onların siyasi, sosyal ve ekonomik yapılarından kaynaklı hareketler, onları potansiyel bir muhalefet haline getirmişti. Bu bakımdan Turgutlu mensupları gerek Safeviler gerekse Memlukler ile iş birliği yaptılar. Osmanlı içerisinde dirlik alanlar da vardı. Bütün örnekler ortak çıkarları gündeme getirmektedir.

2.2. Şehzade Ahmed ile İlişkiler

Yukarıda anlatılan mektup kadar dikkat çekmeyen hususlardan biri, kardeşler arasındaki taht kavgaları esnasında Şehzade Ahmed'in Turgutoğlu Musa'ya gönderdiği emirlerdir. Bu anlamda arşivde tespit edilebilen dört hüküm vardır.

Şehzade Ahmed'in Evail-i Cemaziyelevvel 917/27 Temmuz-5 Ağustos 1511 tarihli ve Eskişehir'den gönderdiği hükümdede; Turgutoğullarından Musa Bey, diğer Musa Bey ve Mehmed Bey'e gelmeleri için emir gönderildiği bildirilmiştir. Kardeşlerinin oğulları ile kendilerine bağlı adamlarıyla gecikmeden acele olarak ordusuyla buluşmalarını istemiştir. Ne istiyorlarsa verileceği, kavmine iyi dirlikler olduğu ve kimsenin mahrum kalmayacağı da ifade edilmiştir (BOA, TS.MA.e. 566/17). Mektuptaki ilk isim Mahmud olabilir ya da iki Musa olarak değerlendirilebilir. Zira aşağıda değerlendirileceği üzere iki Musa vardır. Şehzadenin böyle bir emir göndermesi padişah gibi hareket ettiğini gösterir. Benzer şekilde vaatleri de dikkati çeker.

Fahrü'l-ekâbir ve'l-e'âlî hâvî'l-mehâmid ve'l-me'âlî Turgudoğlu Musa Beg hitabıyla 11 Şaban 917/3 Kasım 1511 tarihli ferman Yenişehir'den gönderilmiştir. Hükümdeki önemli hususlar şöyledir: Şimdi yanında olmalarının önemli olduğunu belirten Şehzade Ahmed, emir ulaştığında en kısa sürede tabi olan yoldaş beyler ve silahları ile acele gelmelerini istemiştir. Ayrıca ulufe ve dirlik konularında memnun edileceklerini ve bu ahde muhalefet etmeyeceğini de bildirmiştir (BOA, TS.MA.e. 566/10; Uluçay 2007: 73). Üç ay sonra gönderilen emirden şehzadenin yer değiştirdiği anlaşılmaktadır. Turgutoğlu Musa ve tabi beylerin yanına gelmeleri halinde dirlik konusunda hoşnut edileceklerini ekleyerek vaatlerini sıralamıştır.

Şehzade Ahmed tarafından Turgut-ili sancakbeyi Musa'ya *İshaklu'*dan gönderilen Evasıt-ı Rebiülahir 918/26 Haziran- 5 Temmuz 1512 tarihli hükümdede; bundan önce ziyade kelim ile bana yetişiniz diye hüküm göndermiştim. Hâlâ erteleyip gelmediğinden bu hükmü gönderdim. Hüküm vardığında ne kadar adamın varsa gece ve gündüz demeyip yetişiniz





Turgutoğlu Musa Bey ve İlişkileri

demıştır (BOA, TS.MA.e. 566/20; Ek 2). İkinci emirden dokuz ay sonra gönderdiği emirde daha önce defalarca çağırdığını ama hâlâ gelmediğini belirtmiştir. Dolayısıyla ilk iki emre Turgutoğlu Musa'nın uymadığı Şehzade Ahmed'in ifadesinden anlaşılmaktadır. Yani mektup ya da hükümler, oradaki bilgilerin doğruluğunu kanıtlamayabilir. Ancak metinde ertelediğini söylemesi, şehzadenin onların geleceğinden umutlu olduğunu da göstermektedir. Şehzade Ahmed'in oğlu Alaeddin 4 Rebiülahir 918/19 Haziran 1512 tarihinde Bursa'ya girdiğinde yanında Dulkadiroğlu, Ramazanoğlu ve Turgutoğlu'nun olduğu belirtilmiştir (Uluçay 2007: 81). Ancak burada herhangi bir isimden ziyade genel bir kullanım olduğundan Turgutoğlu olarak ifade edilen kişinin kimliği tespit edilememektedir. Bu bilginin tevatürün yansıması olma ihtimali de vardır. Bahsedilen Musa Bey'e gönderilen mektuplar onun katılmadığını teyit etmektedir.

Şehzade Ahmed, Turgut-ili sancakbeyi Musa'ya *Çayır-ı Karahisar-ı Sahib*'den gönderdiği Evahir-i Rebiülahir 918/6 Temmuz-14 Temmuz 1512 tarihli hükümde; Karaman beylerbeyi Taceddin Bey'i akına gönderdiğini ve Musa Bey'in adamlarıyla Eskişehir önünde akına yetişmesini istemiştir.⁴ Bu hususta geç kalınmaması, *kat'an te'hîr ve terâhî câ'iz değildir gayret ve yetişmek arzusunca olasız* diyerek ifade edilmiştir (BOA, TS.MA.e. 566/5; Uluçay 2007: 82). Üçüncü hükmün hemen arkasından gönderilen emirden şehzadenin yer değiştirdiği ve Musa Bey'in önceki emirlere uymadığı anlaşılmaktadır. Karahisar'ı üs olarak kullanan Şehzade Ahmed, beş altı bin kişi topladıktan sonra Karaman beylerbeyi tayin ettiği Taceddin Bey'i, Eskişehir ve çevresinden asker toplamaya göndermiştir. Musa Bey'e de hüküm göndererek Eskişehir'de Taceddin Bey ile buluşmasını emretmiştir (Uluçay 2007: 82). Emirde geçen sancakbeyi ifadesi, idari anlamda Turgut-ili'nin sancak olarak algılanmasına yol açmıştır. Ancak Musa'ya sancakbeyi olarak hitap eden ya da o göreve getiren Şehzade Ahmed, Turgut-ili'ni de sancak yapabiliirdi. Muhtemelen 1517 yılına ait deftere göre Karaman vilayeti; Konya, İç-il, Kayseri, Niğde, Beyşehir-Seydişehir, Aksaray ve Akşehir sancaklarından oluşmuştur (BOA, MAD.d. 23981: 2b). Tıpkı Taceddin Bey'i beylerbeyi atadığı gibi düşünmek gerekir. Zira Sultan Selim'in tayin ettiği beylerbeyi de vardır. Hacı Mehmed Bey, Sultan Selim'e arzında; davet ettiği Karaman ileri gelenlerinden bir kısmının davete icabet ettiğini, diğerlerine de mektup gönderildiğini bildirmiştir. Yine arzda, Şehzade Ahmed'in *Kebeoğlu*'nu Karaman vilayetine beylerbeyi tayin ettiği ve bunun 2.500 kişiyle Eskişehir'e giderek bazı yerleri yaktığı da belirtilmiştir (BOA, TS.MA.e. 756/104). İsimler farklı olsa da iki taraftan benzer bilgilerin verilmesi, bölgedeki tansiyonu göstermesi açısından önemlidir. Yine benzer metotları her iki taraf da kullanmıştır. Hükümlerdeki tarihler takip edilirse Turgutoğlu Musa'nın 1512 yılında, yani Selim tahta geçtikten sonra, Şehzade Ahmed'in yanına gitmediği

⁴ Adı geçen yerlerden *Karahisar-ı Sahib* günümüzdeki Afyonkarahisar ilidir. 16. yüzyılda Akşehir sancağının kazalarından biri olan *İshaklu*, Afyonkarahisar'a bağlı Sultandağı'dır. 16. yüzyılda Hüdevendigâr sancağına bağlı bir nahiye olan *Yenişehir*, Bursa ilinin bir ilçesidir (Sezen 2017: 10, 699, 815).





anlaşılmaktadır. Bu açıdan Musa, meşru hükümdar olan Selim'e karşı Şah İsmail ve Şehzade Ahmed'in kendilerine katılması yönündeki isteklerini yerine getirmemiştir. Zira geçmişte aşiretin başına gelenlerden ders alarak yanlış tarafta yer almak istemediği anlaşılmaktadır. Bu olaylar bittikten sonra Turgutoğlu ailesi üyelerine dirlik verilmesi de bunu desteklemektedir. Ancak Turgut ailesi içerisinde bazı kişilerin Şah İsmail ve Şehzade Ahmed yanında bulunmaları, ailenin tamamının aynı görüşte olmadığını da ortaya koymaktadır.

Şehzade Ahmed, Turgutoğlu Musa dışında da birçok kişiye mektuplar göndermiştir. Evasıt-ı Ramazan 918/20-29 Kasım 1512 tarihli yaya yoldaşlara gönderdiği hükümde; kendisine itaat etmeleri halinde her türlü yardımı yapacağını, onlardan incinmediğini, kendilerinden hoşnut olduğunu; sipahioğlanları bölüğüne çıkanlara 20'er akçe, silahdar bölüğüne çıkanlara 18'er akçe ulufe ve timara çıkanlara 15.000'er akçelik timar verdiğini belirtmiştir (BOA, TS.MA.e. 566/23). Benzer emirlerin gönderilmesi, şehzadenin çeşitli vaatlerle adam toplamaya çalıştığını göstermektedir.

Miralem Mustafa'nın arzına göre; Sultan Selim ile Şehzade Ahmed arasındaki mücadelede Turgutoğullarından biri şehzadenin yanında yer almıştır. Ona göre beylerden Karamanoğlu Ahmed Bey, Ramazanoğlu, Şehsuvaroğlu ve Turgutoğlu şehzadenin yanında bulunmuştur. Şimdi 5.000 adamlı Kütahya'ya gelmesi mümkün olan Şehzade Ahmed'in Taş beylerine ve Karaman beylerine defalarca ulaklar göndererek acele yanına gelmelerini istediğini belirtmiştir. Seferlerde 10 gün bir yerde 15 gün bir yerde oturduğunu ve günlerce adamların durmasına güçlerinin yetmediğini belirten beyler, düşman geldiğinde gelelim, demişlerdi (BOA, TS.MA.e. 760/22). Bu ifade, Turgutoğlu Musa'nın katılmama nedenini açıklayabilir. Ancak onun daha çok oyalama taktiğiyle hareket ederek bekle gör politikasını takip ettiği anlaşılmaktadır.

Ahmed, Selim'in üzerine geldiğini duyunca Ankara'dan Konya yerine Amasya yoluna gitti. Hemdem Paşa'nın Karaman beylerbeyi tayin edilmesi de Ahmed'in önüne engeldi. Memlûklere sığınma talebi olumsuz karşılanınca maiyeti ile nereye sığınacakları münakaşa edildi. Karaman beyleri Kızılbaş'a; Turgutoğulları, Mıdık ve Reyhanoğulları ise ilticada ısrar ettiler (Uluçay 2007: 84, 86). Şehzade Ahmed'in adamlarının Kızılbaş'a gittiğine dair duyumları aktaran casuslar vardı (BOA, TS.MA.e. 756/19).

Mücadele esnasında Turgutoğulları isminin verilmesi konu açısından ehemmiyetli olmakla birlikte kimin kastedildiği anlaşılmamaktadır. Ahmed ve Selim arasındaki mücadele, 15 Nisan 1513 tarihindeki Yenişehir Savaşı'nda yenilen Şehzade Ahmed'in boğdurulmasıyla sona ermiştir (Uluçay 2007: 97). Şehzade Ahmed'in oğlu ile birlikte Davud Paşa oğlu, Dulkadir, Ramazan ve Turgut oğullarının, binden fazla kişiyle Bursa'ya geldiği bildirilmiştir (BOA, TS.MA.e. 745/36). Yine Miralem Mustafa isimli casusun verdiği bilgilere göre beylerden Ramazanoğlu, Şehsuvaroğlu ve Turgutoğlu, Şehzade Ahmed'in yanında yer almıştır (BOA, TS.MA.e. 760/22). Bursa'ya geldiklerinde avarız akçesi alan şehzadenin adamlarından 200





kişinin öldürüldüğü bildirilmiştir. Bu veri bilginin tarihini ortaya koyması açısından önemlidir. 19 Haziran 1512 tarihinde Bursa'ya girildiğine göre bu bilgiler sonraki bir zamana aittir. Bu tarihten sonra gönderilen mektuplarda Musa'nın katılmadığı anlaşıldığından bu bilgiler, tevatür olarak ya da aynı aileden başka birinin katıldığı şeklinde değerlendirilebilir.

2.3. Osmanlılar ile İlişkiler

Karamanlılara ait topraklar Osmanlılar tarafından alındıktan sonra Osmanlı yönetimi, bölgedeki aşiretlerin doğal lideri konumundaki Turgutlular yerine onun altındaki Yapa ailesini taltif edip onların nüfuzunu kırarak dengelemek istediği gibi 1483'ten itibaren Karamanlı dönemi aşiret reislerine ve nüfuzlu ailelere zeamet, diğer aile üyelerine de küçük timarlar vererek hasmane tutum yerine kucaklayıcı bir tavır sergilemiştir (Yörük 2016: 144-146). Turgutoğulları, II. Bayezid'in oğullarının taht mücadelelerinde Karaman bölgesindeki diğer beyler gibi Şehzade Ahmed'in en güvendiği taraftarları arasında yer almıştır. Bu tarihte Turgutluların beyleri arasında Musa, Mahmud ve Mehmed isimleri sayılmıştır (Sümer 2012: 421; Uluçay 2007: 70). Bu aile mensuplarından sadece birinin Osmanlı döneminde vakfının olması, Osmanlı dönemindeki durumlarını kısmen açıklamaktadır. Buna göre Turgutoğlu Erdoğan Bey'in 20 Ocak 1493 tarihli Selvihisar Köyü Camii Vakfiyesi vardır (Oral 1956: 52). Bu tarihlerde Turgutoğlu Erdoğan Bey'in etkili olduğu anlaşılmaktadır. 1505 yılında, daha önce Said-ili'nde timar sahibi olan Turgutoğlu Erdoğan'nun adı, Selimviranı adlı mezra konusundaki anlaşmazlık nedeniyle geçmiştir (II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri 2021: 318-319).

1516 yılında Turgutoğlu ailesinden Mehmed veled-i Turgut 10.781 akçelik timar, Musa Bey veled-i Turgut 103.464 akçelik zeamet ve Musa Bey veled-i Turgut 5.600 akçelik timar tasarruf etmiştir (BOA, TT.d. 58: 37, 96, 128). Mevcut yönetim, verdiği timarlarla aileyi desteklemiştir. Konu açısından önemi, kardeşlerden ikisine timar verilirken aileden aynı isimde bir başkasına da dirlik verilmesi, Musa adlı iki kişinin olduğunu göstermektedir. Musa veled-i Turgut isimli kişilerin aynı şahıs olma ihtimali de dile getirilmiştir (Yörük 2016: 151). 103.464 akçelik zeamet sahibi Musa Bey veled-i Turgut'un gelirinin 71.275 akçesi 1516 yılından önce verilmiştir.⁵ Dolayısıyla Selim başa geçtikten sonra ya da öncesinde timarı olan

⁵ Tahrir defterinde Musa Bey'e ait gelirlerinin dağılımı, miktarı ve yerleşim yerleri 18 Şaban 922/16 Eylül 1516 tarihinde şöyledir: Karye-i Dereköy tabi Seydişehir reaya ve müselleman ve sipahiyan hasıl 10.205; karye-i Akçalar tabi m. reaya hasıl 14.620; karye-i Gökreklü tabi m. müselleman ve reaya hasıl 9.326; karye-i Avşarviran tabi m. hasıl 10.524; karye-i Zozumla tabi m. hasıl-ı reaya 3.720; karye-i Göçebe tabi m. hasıl-ı reaya 1.372; karye-i Kürd tabi m. reaya ve müselleman hasıl 6.526; karye-i Karahisar tabi m. reaya hasıl 656; karye-i Tahir tabi o maa sipahizadegan hasıl 4.214; karye-i Taşağıl tabi m. maa müselleman ve piyadegan 6.106; karye-i Avşakçılar tabi m. reaya hasıl 782; karye-i Olberd tabi m. reaya ve müselleman hasıl 3.224; Yekün elinde olan 71.275. Karye-i Manastır tabi Seydişehir hasıl 1.252; karye-i Boyalu tabi m. maa müselleman hasıl 12.158; karye-i Yağlıyüyük tabi Bozkır maa müselleman 9.982; karye-i Sobran tabi m hasıl 8.797; yekün 32.189 ceman 103.464 (BOA, TT.d. 58: 128).





Musa Bey'e anılan tarihte 32.189 akçelik bir ekleme yapılmıştır. Bu veriler Musa'nın Şah İsmail veya Şehzade Ahmed'i desteklemediğine işaret etmektedir. Zira yüksek bir gelire sahip olmasına rağmen yine zeametüne büyük gelirler eklenmiştir.

Devlet, timar sahiplerini sürekli kontrol etmiştir. Gönderilen bir arzda hizmete gelmeyenlerin timarlarının alınması ve gerekli cezanın verilmesi istenmiştir. 1520 yılına ait olduğu düşünülen arzda 48.000 akçelik timarı olan Turgutoğlu'ndan bahsedilmiştir. Turgutoğlu'nun timarının kendi yurdunda olmadığı ve Niğde sancağında olduğu da belirtilmiştir (BOA, TS.MA.e. 709/74). Bahsedilen kişinin kimliği tespit edilemese de aşiret önde gelenlerinin bazı emirleri dikkate almadığı anlaşılmaktadır. Ancak ilgili timar sahibinin hareketini aşirete mal etmemek gerekir. Yine verilen bilgide aşiret önde gelenlerinin kendi yurtlarının dışında timarlara gönderilmesi de dikkati çekmektedir.

Nüfuzlu mahalli beylerden Turgutoğlu Musa Bey, 124.156 akçe gibi yüksek bir zeamet tasarruf etmiştir.⁶ Yerel bir lider olduğundan devlet, kontrolü fazla şekilde timar vererek sağlamaya çalışmıştır. 1522 ve 1524 yıllarında 120.083 akçe hâsıl yazılan yerler Musa Bey veled-i Turgut'un zeameti olarak yazılmıştır. Beratla tasarruf edilen bu yerler iltizam üzere 124.156 akçeye ulaşmıştır.⁷ 1525 yılına ait olduğu tahmin edilen bir kayıta aynı rakamlar verilirken Karaman'ın benamzadelerinden olan Musa Bey'in eskiden zeamet tasarruf ettiği belirtilmiştir (BOA, TT.d. 392: 106; Çiftçi 2019: 192; Ek 3). 1524 yılında Turgutlulara beşi zeamet ve yedisi timar olmak üzere 235.300 akçe dirlik verilmiştir. Dirlikler bir yörede toplanmamış eyalet geneline dağılmıştır (Said-ili, Akşehir, İshaklı, Beyşehir, Kır-ili, Turgut, Ilgın). En yüksek gelir, 124.156 akçeyle Musa Bey veled-i Turgut'a ait iken diğer Musa veled-i Turgut ise 5.850 akçe timar tasarruf etmiştir (Çiftçi 2019: 70-71). Aileye ait timarların eyaletin değişik yerlerinde bulunması, bir bölgede güç odağı oluşturmamak için yapılmış olmalıdır.

Yüksek bir dirlik tevcih edilen Turgutoğlu Musa dışında aynı isimle bir kişi daha vardı. 1516 yılında 5.600 akçe timara sahip olan diğer Musa hakkında eski defterde bir eşkinci

⁶ Sobran, Yağlıöyük, Dereli, Akçalı, Gökrekli, Avşarviran, Zozumla, Göçepe, Kürd, Tahir, Karacahisar, Taşağıl, Avşakçıklar, Olberid, Manastır, Boyalı, Hisarlık ve İğdiç köyleri Musa Bey'in zeameti idi. Bunlara ek olarak Ağzı Açıklı Cemaati, Süle Cemaati ve Turgut oğlu Piri Bey'in nökerleri de onun zeametinin içerisindeydi. Dereli, Gökrekli, Olberid ve Manastır köylerindeki sipahizadeler ile Gökrekli'deki müsellemler askeri cemaatleri de kendisine bağlıydı (Erdoğan 2006: 105).

⁷ *Zeamet-i Musa Beg veled-i Turgud* adı altında 1522'de şu gelirler yazılmıştır: Sobran tabi Bozkır 8.522, Yağlıöyük tabi m. 10.556, Dereli tabi Gurgurum hasıl maa sipahizade 10.456 ve Akçalı tabi Gurgurum 14.380, Gökrekli tabi Gurgurum maa müsellemler ve sipahizade hasıl 11.507, Avşarviran tabi mezkur hasıl 10.590, Zozumla hasıl 3.798, Göçebe maa sipahizadegan 1.652, Kürd 6.598, Tahir maa sipahizadegan 4.286, Karacahisar 656, Taşağıl 6.178, Avşakçıklar 722, Olber maa sipahizadegan 4.114, Manastır maa sipahizadegan 2.492, Boyalı 12.254; nökeran-ı Piri Beg bin Turgud hasıl 850, cemaat-i Süle tabi mezkur hasıl 2.000, cemaat-i Ağzıaçıklı hasıl 370, yekün 3.220; karye-i Hisarlık tabi Bozkır an tahvil-i Mezid, hasıl 1.770, Eğdiç tabi Gurgurum hasıl 6.332 yekün 8.102; ceman 120.083; ber vech-i iltizam ber-muceb-i berat-ı alişan 124.156 (BOA, TT.d. 118: 170-171; BOA, TT.d. 119: 136). Çalışmada kullanılan defterlerin tarihlerine dair bk. Karadeniz 1995; Hüseyinliklioğlu 2008; Erdoğan 2006.





Turgutoğlu Musa Bey ve İlişkileri

getireceğinin yazılı olduğu ve bunun kaldırıldığı belirtilmiştir.⁸ Bu durum eskiden timara sahip olduğunu ve buna dokunulmadığını göstermektedir. 1522 yılı tahririnde Turgut kazasına tabi Dedeler oymağından Turgut evladı Halil Bey'in vefatı ve onun oğlunun bulunmaması üzerine bu beyin yurdu olan Hisarlıkviranı, Büyük Ali Çomağı, Danadüşen ve Akçakuyu mezarları akrabasından Turgut oğlu Musa Bey'in eline geçmiştir. Başviran ve Küçükburun da mera olarak onun tasarrufundadır (BOA, TT.d. 1061: 129; Karadeniz 1995: 128).⁹ Kanuni dönemine ait bir defterde evladı olmadığından bu yurtların Turgut oğlu Musa elinde olduğu belirtilmiştir. Ancak bu defterde *Halil Beg veled-i Piri* ifadesi Halil'in babasını tanımlamıştır. Yine bu yerler, Sultan Bayezid tarafından onaylanmıştır. Başviran ve Küçükburun mezarları da mera olarak kadı hüccetiyle tasarrufunda yer almıştır (BOA, AE. SSUL.I. 4-220: 2). 1522 yılında 5.850 akçe geliri olan Musa Bey'in seferde iki cebelü getireceği kaydedilmiştir.¹⁰ 1524 yılına ait olduğu tahmin edilen bir kayıta *timar-ı Musa veled-i Turgud* olarak aynı miktar gelir ve cebelü yazılmıştır (BOA, TT.d. 392: 37; Çiftçi 2019: 137). 1530 tarihli defterde de *Musa Beg veled-i Piri Beg bin Turgud* olarak zikredilmiştir.¹¹ Bu son kaydın Musa Bey'i Piri Bey oğlu olarak göstermesi, Musa Bey ile farklı kişiler olduklarına işaret etmektedir. Yine farklı gelirlere sahip olmaları da bunu desteklemektedir.

Karamanoğullarının bir diğer destekçisi Varsaklardır. Varsakların Karamanlıların en sadık destekçileri olmalarının sebebi, iktidar mücadelesi ve hayat tarzının devam ettirilmesi

⁸ 1516 yılında Musa Bey veled-i Turgut timarı Bayad Ali tevabiinden Akpınar, Beşkavaközü, Çakmakviran, Akviran, Karacaviran, Dikilütaş, Sarviran, Sultanpınarı, Tuğluk mezarlarıdır. Turgutoğullarından *Musa Beg veled-i Piri* eşkinili ile mutasarrıftır. Eski defterde bir eşkinili getireceği ve Hıdır Bey Yazlası'nın Akpınar hududuna dâhil olduğu yazılıdır. Hâsılı 3.000 akçedir. Musa Bey'in yurt üzere tasarrufunda olan eşkinili timarının eşkinliği kaldırılmış timara emrolunmuştur. Ermudlukonak, Gelincik Pınarı, Karakuyu, Eşme, Beşkavak, Çallı Çukur, Beytepe, Hıdır Bey'in Küçük Yazla, Ortasazüyüğü, Ortaviran ve Hızır Şeyh Yazlası'dan 2.000 akçe olmak üzere elinde 2.250 hâsılı var. Yine Selek, Damlacık ve Tatlucak mezarlarından 350 akçe olmak üzere toplam 2.600 akçe geliri vardı (BOA, TT.d. 58: 35, 37).

⁹ Karagöz Paşa tarafından satın alınan yerler önce mehterbaşı Ali ve 1500 yılında kapıcıbaşı Sinan tasarrufundaydı (BOA, TT.d. 32, s. 131).

¹⁰ Timar-ı Musa Bey veled-i Turgut'un cebelü vermek üzere beratla tasarrufundaki yerler şunlardı: Bayad Ali tevabiinden Akpınar, Beşkavaközü, Çakmakviran, Dikilütaş, Sarviran, Sultanpınarı ve Tuğluk mezarlarıdır. Akviran, Karacaviran, Hıdır Yazlası, Beşkavak da elinde olup hâsılı 3.000 akçedir. Ermudlukonak, Gelincik Pınarı, Karakuyu, Eşme, Çallı Çukur, Beytepe, Hıdır Bey'in Küçük Yazla, Ortayaz ve Hıdırlık Yazlası bazı mezra, bazı konak ve bazı meradır, hâsılı 2.000 akçedir. Damlacık ve Borcaalası mezarlarından 850 akçe hâsılı vardır. Hisarlıkviranı, Büyük Ali Çomağı, Danadüşen ve Akçakuyu mezarları Halil Bey evladının yurduudur. Halil Bey'in evladından kimse kalmadığından bu yurt akrabasından Turgut oğlu Musa Bey elindedir. Başviran ve Küçükburun mezarları mera olarak tasarrufundadır. Toplam 5.850 akçe geliri vardır ve seferde iki cebelü getirmelidir (BOA, TT.d. 118, s. 55; BOA, TT.d. 119, s. 51). 3.000 akçelik kısımda Musa Bey'in kimliği açıkça verilmiştir. Buna göre Musa Bey veled-i Piri bin Turgut idi. Hisarlıkviranı ve diğerleri belirtilirken Halil Bey'in evladından kimse kalmadığı için akrabasından Turgutoğlu Musa Bey'e geçtiği belirtilmiştir.

¹¹ Musa Bey'e ait timar gelirleri şunlardı: Akpınar, Beşkavaközü, Çakmakviran, Dikilütaş, Sarviran, Sultanpınarı, Tuğluk mezarları ile Akviran, Akarcaviran, Hıdır Yazlası ve Beşkavak'ın hâsılı 3.000 akçedir. Ermudlukonak, Gelincik Pınarı, Karakuyu, Eşme, Beşkavak, Çallı Çukur, Beytepe, Hıdır Bey'in Küçük Yazla, Ortasazüyüğü, Hıdırlık Yazlası, Ortaviran ve Hızır Işık Yazlası da Musa Bey'in elindedir ve hâsılı 2.000 akçedir (387 Numaralı... 1996: 247).





düşüncesi idi. Onlar, karakterleri ve hayat tarzları gereği başına buyruk, istediği yere göç etmeyi seven, isyankâr ruhlu ve hürriyeti benimsemiş insanlardı (Bilgili 1999: 175). Bu hayat tarzı yaklaşımı Turgutlular için de geçerlidir. Turgut, Bayburt ve Eski-il kazalarındaki konargöçerler, atçekenlik statüsü ile bazı vergilerden muaf tutulmuşlardı. Bu statüyle Karaman bölgesindeki aşiretlere kolaylık sağlayarak devlete ısındırma yoluna gidildi. Diğer taraftan aşiret veya aile (Turgutoğlu, Bayburtoğlu, Kosunlar) adları ikinci plana itilip, atçeken üst ismi ön plana çıkarıldı (Karadeniz 1995: 39-40). 1500 yılında cemaatler, bazı nedenlerle küçüldü. Özellikle Turgutlar içinde birçok boy mensubu ayaklanma için gitti (Lindner 2000: 157). Aynı aşiretin kollarına farklı coğrafyada rastlanabilmesinden hareketle birinin yaptığı bir işlemin aşirete mal edilmesi doğru değildir. Bu manada Turgutoğulları da farklı yerlerde ve ilişkilerde bulunmuşlardı. Nitekim Şehzade Şehinşah ölünce adamlarının az da olsa bir kısmı Şehzade Ahmed yanında yer alırken çoğunluğu Sultan Selim'i destekledi (BOA, TS.MA.e. 583/19; Şafakcı 2022: 195-196). Nitekim Mahmud Bey, Memluk; Hasan Sultan ve Kasım Ali, Safevi hizmetine girmesine rağmen, Osmanlı karşıtlığı bütün aile fertlerine teşmil edilebilecek bir durum değildir (Yörük 2016: 151).

Sonuç

Gerek içeride (Şehzade Ahmed) gerekse dışarıda (Şah İsmail) birilerinin adamı olduğu net olarak söylenemeyen Turgutoğlu Musa'ya potansiyel muhalefetleri nedeniyle ortak çıkarlar göz önüne alınarak mektuplar gönderilmiştir. Ahmed hükümdarlığı isterken Musa ve adamlarına ne isterse vereceğini vaat etmiştir. Turgutoğlu Musa ile ilişkisinde Şah İsmail görünüşte mürit kazanma gibi görünse de yayılcı politikası için onu kullanmaya çalışmıştır. Bahsedilen mektuplara göre, karışık bölgelerde daha da önemlisi taraftar toplanabilecek alanlarda İsmail, Ahmed ve Selim'in adamları faaliyette bulunmuştur. Devletlerarası resmî ilişkiler elçiler vasıtasıyla yürütülürken geri planda casuslar aktif çalışmıştır. Bu sayede hem adam toplanmış hem de bölgeden haberler ilgili kişilere aktarılmıştır. Zira Musa'ya mektuplar giderken casuslar da aşiretin hareketlerini efendilerine bildirmiştir.

Turgutoğullarının vakıflarına bakılırsa biri hariç (Selvihisar Köyü Camii Vakfiyesi) hepsinin Karamanoğulları dönemine ait olduğu görülür. Sadece bu veri, Karamanoğlu döneminde Turgutoğlu önde gelenlerinin zenginliğini göstermek için yeterlidir. Turgutoğullarının Osmanlı ile sürekli zıt kutuplarda yer almasını bu açıdan da değerlendirmek gerekir. Zira Turgutoğullarının, Karamanoğullarının en sadık destekçilerinden olduğu bilinmektedir. Nitekim Turgutoğullarına mensup kişiler, Karamanoğulları Beyliği sona erince Memlukler ve Safeviler ile hareket etmiş ya da çeşitli isyanlar ve mücadelelerde yer almışlardır.

Tahrir defterlerinde kendisine dirlik verilen iki Musa Bey vardır. Bazı araştırmalarda ikisinin aynı kişi olabileceği ihtimali dile getirilmiştir. Ancak bütün defterlerde ikisi de





Turgutoğlu Musa Bey ve İlişkileri

yazılmıştır. Aynı aileden iki Musa olduğunu değerlendirmek şu an ki verilere göre daha uygundur. Her ikisine ait timar kayıtları Selim'e karşı harekete geçmedikleri şeklinde değerlendirilebilir. Özellikle yüz bin akçenin üzerindeki tahsisat, bunu haklı çıkarmaktadır. Yine Sultan Selim bölgenin durumunu casuslarından öğrendiğinden, bu tahsisatı yapması beklenmez. Turgut kazası dışında timar verilmesi ya da aile üyelerinin farklı yerlerde bulunması hem bölgelerindeki nüfuzlarını kırma hem de sisteme entegre edilmeleri anlamında önemlidir. Turgutoğlu Musa Bey'den sonra aile, Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Bayezid dolayısıyla zikredilir. Sonraki dönemlerde aileye dair verilerin olmaması, Osmanlı'nın hem asi ruhlarını hem de kendilerini sisteme adapte ettiğine işaret sayılabilir.

Selim'in tahta geçtiği 24 Nisan 1512 tarihi hatırlanırsa, gönderilen mektuplar ve hükümlerin tarihleri (27 Temmuz-5 Ağustos 1511 tarihli Şehzade Ahmed hükmü, 3 Kasım 1511 tarihli Şehzade Ahmed hükmü, 23 Mayıs 1512 tarihli Şah İsmail'in mektubu, 26 Haziran-5 Temmuz 1512 tarihli Şehzade Ahmed hükmü, 6 Temmuz-14 Temmuz 1512 tarihli Şehzade Ahmed hükmü) akılda tutularak Şehzade Ahmed, Şah İsmail ve Sultan Selim arasında bir tercih yapılabilir ya da hiçbirine katılmayarak kimseye düşman olmadan beklenebilirdi. Elbette taraf seçilirse kazanç fazla olacaktı. Ancak kaybeden tarafta olmanın götüreceği şeyleri de düşünmek gerekir. Karamanoğulları ve sonrasında birçok mücadelenin içinde aktif olarak yer alan ve bunun sıkıntılarını çeken Turgutoğullarının böyle bir ortamda çekimser kaldıkları söylenebilir. Nitekim sonraki yıllarda Musa Bey'e, beylere verilen büyüklükte bir timar verilmiştir. Ayrıca Selim'in bölgede casusları olduğu ve bu casusların kendisine gün gün rapor sundukları unutulmamalıdır. Burada ifade edilen Turgutlu mensuplarının bahsedilen kişiler yanında olmadığı değildir, aşiret liderinin durumudur. Zira Safevilerin kuruluşunda az da olsa bu ailenin fertleri yer almıştır. Şehzade Ahmed destekçileri arasında da aileye mensup kişiler yer almıştır. Yine Selim hükümdar olduğunda Karamaniler adlı grup onunla birlikte hareket etmiştir. Siyasi mücadelede Turgutlu mensupları menfaati, hayali, inancı ya da geleceği kimde görmüş ise onu desteklemiş olmalıdır. Gönderilen raporlarda Turgutoğulları gibi genel ifadeler kullanılması, rapor gönderenlerin duyularını yazdıkları izlenimini vermektedir. Musa Bey'e gönderilen mektuplar düşünülünce, bu yazılanların hikâyesi anlaşılabilir. Zira Şehzade Ahmed'in hükümlerinden ona katılmadığı anlaşılmalı birlikte oyalama taktiği kullanarak sürecin nereye gideceğini görmek istediği anlaşılmaktadır. Bu açıdan Musa Bey'in, kendisinin ve aşiretinin menfaatine göre hareket etmeye çalıştığı gözlenmektedir. İlişkilerde birinci öncelik çıkarlar olduğuna göre kazanç ve kayıplar hesap edilmiş olmalıdır.

Kaynakça

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)





Ali Emiri Tasnifi Sultan Süleyman I (AE.SSUL.I.): 4-220.

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d.): 23981.

Tapu Tahrir Defterleri (TT.d.): 32, 58, 118, 119, 392, 1061.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e.): 566/5 (3057-1), 566/10 (3062-1), 566/17 (3062-8), 566/20 (3062-11), 566/23 (3052-14), 583/19 (3237/1), 592/6 (3288/1), 709/74 (5013-1), 745/36 (5452/1), 745/45 (5460-1), 752/20 (5972/1), 756/19 (6293-1), 756/104 (6376-1), 760/22 (6707/1).

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi (TKGMA)

Tapu Tahrir Defterleri (TT.d.): 565, 584.

İncelemeler ve Araştırmalar

387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530) I. 1996. Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.

II. Bayezid Dönemi Ahkâm Defterleri. 2021. Haz. Feridun M. Emecen ve İlhan Şahin. Ankara: TTK Yayınları.

Aköz, Alaattin. 2015. "Turgutoğulları". ss. 350-353 içinde *Konya Ansiklopedisi*. C. 8. Konya: Konya Kültür A.Ş. Yayınları.

Aköz, Alaattin, Ahmet Kerim Demireğen. 2018. "Orta Anadolu'da Nüfuz Mücadelesi ve Turgutoğulları". ss. 475-499 içinde *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-IV: Sahip Ataoğulları ve Turgutoğulları Beylikleri*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.

Allouche, Adel. 2001. *Osmanlı-Safevî İlişkileri Kökenleri ve Gelişimi*. Çev. Ahmet Emin Dağ. İstanbul: Anka Yayınları.

Aydoğmuşoğlu, Cihat. 2013. "Safevî Çağına Ait Üç Türkçe Mektup ve Değerlendirilmesi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53 (2), 411-420.

Baylan, Zivar Hüseyinli. 2018. "Turgutoğulları Safevi İlişkilerine Dair İnceleme". ss. 549-560 içinde *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-IV: Sahip Ataoğulları ve Turgutoğulları Beylikleri*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.

Bilgili, Ali Sinan. 1999. "Osmanlı'ya Karşı Bir Türkmen Boyu Tarsus Varsakları". ss. 170-179 içinde *Osmanlı*. C. 4. Ed. Güler Eren. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Bilgili, Ali Sinan. 2011. "Tarsus". ss. 111-114 içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 40. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Coşkun, Fahri. 1996. "888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri (Tanıtım, Tahlil ve Metin)". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çiftçi, Gülbahar. 2019. "XVI. Yüzyılın Başlarında Karaman Eyaleti'nde Tımar Düzeni". Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Erdoğan, M. Akif. 2006. *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı (1522-1584)*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.

Erkan, Ümit. 2016. *16. Yüzyılda Osmanlı'da Kızılbaş Ayaklanmaları*. Ankara: Araştırma Yayınları.

Gök, İlhan. 2014. "Atatürk Kitaplığı M.C. O.71 Numaralı 909-933/1503-1527 Tarihli İn'âmât Defteri (Transkripsiyon-Değerlendirme)". Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.





Turgutoğlu Musa Bey ve İlişkileri

- Hoca Sadettin Efendi. 1979. *Tacü't-Tevarih*. C. I. Haz. İsmet Parmaksızoğlu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Hüseyinlikoğlu, Ayşegül. 2008. "*Karaman Beylerbeyliği'nde Konar-Göçer Nüfus (1500-1522)*". Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- İbn Kemal. 1991. *Tevârih-i Âl-i Osman VII. Defter (Tenkidli Transkripsiyon)*. Haz. Şerafettin Turan. Ankara: TTK Yayınları.
- İdris-i Bitlisi. 2020. *Heşt Bihişt 3. Cilt: II. Mehmet ve II. Beyazid Devri*. Haz. Mehmet Karataş ve Yaşar Baş. İstanbul: İdeal Kültür Yayınları.
- Karadeniz, Hasan Basri. 1995. "*Atçeken Oymakları (1500-1642)*". Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Mehmed Süreyya. 1996. *Sicill-i Osmanî*. C. 3. Haz. Nuri Akbayar ve Seyit Ali Kahraman. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Mevlânâ Mehmed Neşrî. 2013. *Cihân-nümâ [6. Kısım: Osmanlı Tarihi (687-890/1288-1485) (Giriş, Çeviri Metin, Kronoloji, Dizin, Tıpkıbasım)]*. Haz. Necdet Öztürk. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Lindner, Rudi Paul. 2000. *Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar*. Çev. Müfit Günay. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Odabaşı, Safa. 1998. "Didiği Sultan Menâkıbnâmesi'nin Konyalı Seyyid Mustafa Rüşdi Tarafından Yapılan Manzum Tercümesi". ss. 365-403 içinde *Yeni İpek Yolu Konya I*. Konya: Konya Ticaret Odası Yayınları.
- Oral, M. Zeki. 1956. "Turgut Oğulları, Eserleri-Vakfiyeleri". *Vakıflar Dergisi* 3: 31-64.
- Öztuna, Yılmaz. 1996. *Devletler ve Hânedanlar Türkiye (1074-1990) II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sezen, Tahir. 2017. *Osmanlı Yer Adları*. Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Sümer, Faruk. 2001. "Karamanoğulları". ss. 454-460 içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 24. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sümer, Faruk. 2018. *Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü (Şah İsmail ile Halefleri ve Anadolu Türkleri)*. Ankara: TTK Yayınları.
- Sümer, Faruk. 2012. "Turgutlular". ss. 420-421 içinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 41. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sümer, Faruk. 1997. "Turgut-eli". s. 120 içinde *İslâm Ansiklopedisi*. C. 12/2. Eskişehir: MEB Yayınları.
- Şafakcı, Hamit. 2022. "II. Bayezid'in Oğlu Şehzade Şehinşah'ın Hayatı". *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11/2: 190-209.
- Şafakcı, Hamit. 2020. "Osmanlı ile Karamanlı Arasında Bir Kadın: İlaldı Hatun". *Belleten* 84/299: 105-134.
- Şafakcı, Hamit. 2023. "Osmanlılar ile Karamanlılar Arasında Hâkimiyet Mücadelesi: Akçay Savaşı". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 33/1: 459-473.
- Şahin, İlhan. 2006. *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler İncelemeler-Makaleler*. İstanbul: Eren Yayınları.
- Şihabeddin b. Fazlullah el-Ömerî. 2014. *Türkler Hakkında Gördüklerim ve Duyduklarım Mesâlikü'l Ebsâr*. Çev. Ahsen Batur. İstanbul: Selenge Yayınları.





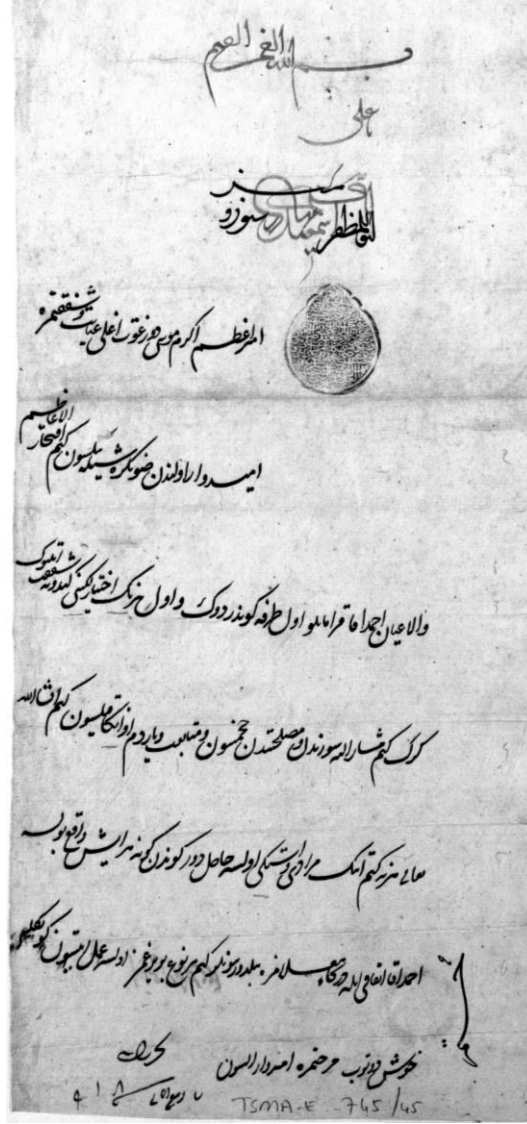
- Şikârî. 2005. *Karamannâme [Zamanın Kahramanı Karamanîler'in Tarihi]*. Haz. Metin Sözen, Necdet Sakaoğlu. İstanbul: Karaman Valiliği-Karaman Belediyesi Yayınları.
- Tansel, Selahattin. 1969. *Yavuz Sultan Selim*. Ankara: MEB Yayınları.
- Tekindağ, M. C. Şehabeddin. 1997. "Karamanlılar". ss. 316-330 içinde *İslâm Ansiklopedisi*. C. 6. Eskişehir: MEB Yayınları.
- Tekindağ, M. C. Şehabeddin. 1967a. "II. Bayezid Devrinde Çukur-Ova'da Nüfuz Mücadelesi: İlk Osmanlı-Memlûklü Savaşları (1485-1491)". *Bellekten* 31/123: 345-373.
- Tekindağ, M. C. Şehabeddin. 1967b. "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi". *Tarih Dergisi* 17/22: 49-78.
- Uluçay, M. Çağatay. 2007. "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?". ss. 39-100 içinde *Sancaktan Saraya Seçme Yazılar*. Haz. M. Sabri Koz ve Haşim Şahin. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. 2011. *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: TTK Yayınları.
- Yazıcızâde Ali. 2017. *Tevârih-i Âl-i Selçuk [Oğuznâme-Selçuklu Târîhi] (Giriş – Metin – Dizin)*. Haz. Abdullah Bakır. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Yıldırım, Rıza. 2021. *Aleviliğin Doğuşu Kızılbaş Sufiliğinin Toplumsal ve Siyasal Temelleri (1300-1501)*. Çev. Barış Yıldırım. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yörük, Doğan. 2016. "Karaman Beyliğini Oluşturan Bazı Aşiret ve Aile Reislerinin Osmanlı Timar Kadrolarında İstihdamı (1466-1533)". ss. 138-159 içinde *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-II: Karamanoğulları Beyliği 1*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.





EKLER

Ek 1: Şah İsmail'in Mektubu

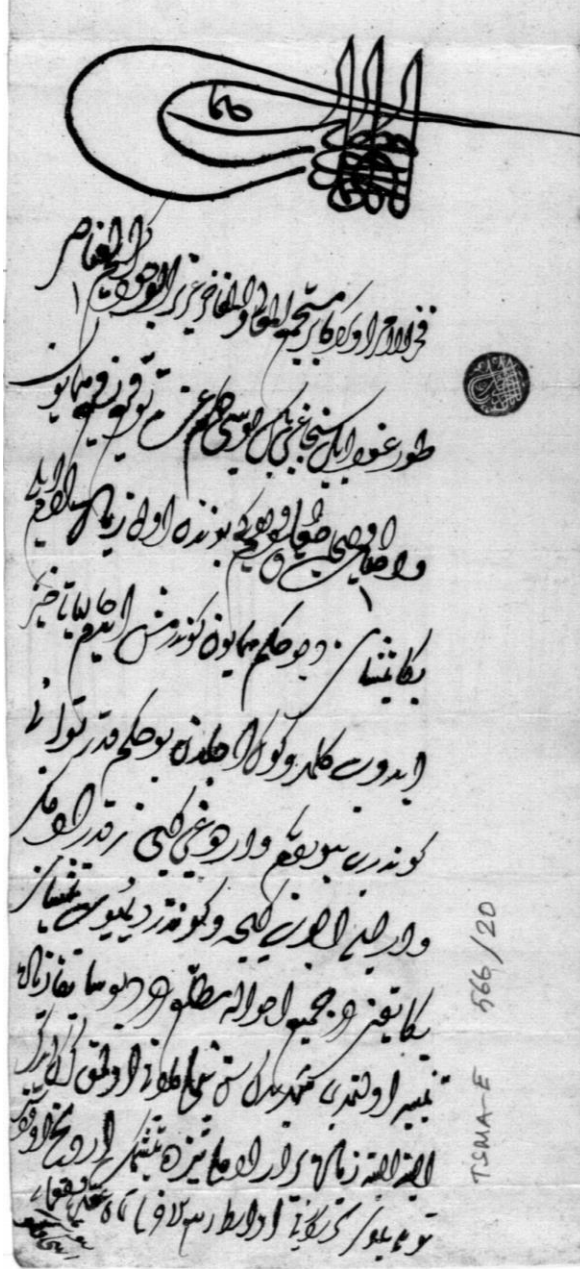


(BOA, TS.MA.e. 745/45)





Ek 2: Şehzade Ahmed'in Temmuz 1512 Tarihli Hükümü



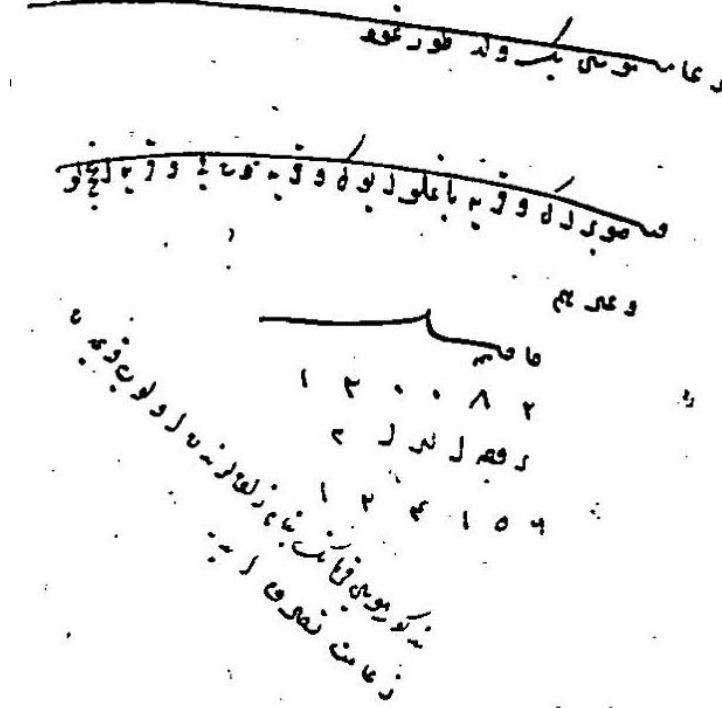
(BOA, TS.MA.e. 566/20)





Turgutoğlu Musa Bey ve İlişkileri

Ek 3: Turgutoğlu Musa Bey'in Zeameti



(BOA, TT.d. 392: 106)

